

'hak-al'

3
JUNI
1997
23e JAARGANG

natuur-en vogelwacht
CULEMBORG

Contactadres:

Natuur- en Vogelwacht Culemborg,
Postbus 381, 4100 AJ Culemborg.

Bestuurssamenstelling:

Wim Kievit, Verdijkstraat 13,
4102 CL Culemborg; tel.: 0345 514561.
Gerard van Ruiten, Verdijkstraat 9,
4102 CL Culemborg; tel.: 0345 519581.
Frans Waroux, Moerbeiboom 45,
4101 WC Culemborg; tel.: 0345 515393.
Breun Jansen, Eikeboom 31,
4101 VA Culemborg; tel.: 0345 514885.
Leo v.d. Kooij, Vliegerweg 3,
4101 JK Culemborg; tel.: 0345 515450.
Kars Veling, Akkerwinde 9,
4102 JJ Culemborg; tel.: 0345 531689.
Paul van Veen, Gandhi 197,
4102 HK Culemborg; tel.: 0345 521953.

Clubhuis:

"De Ketelvink", voormalig "Ketelhuis" op Terweijde,
Middelcoopstraat 1A Culemborg.

Bibliotheek:

Gerrie Monfils (tel.:0347 377638)
Cor Maurice (tel.:0345 520857)
Boeken / verslagen in "De Ketelvink".
Geopend: vrijdag van 19.00 uur tot 19.30 uur,
uitgezonderd de maanden juli en augustus.

Lidmaatschap:

Nieuwe leden opgeven bij de penningmeester, evenals
adreswijzigingen.

Penningmeester:

Frans Waroux, Moerbeiboom 45,
4101 WC Culemborg, tel.: 0345 515393.
Gironr.: 34.33.351 t.n.v. F.H. Waroux,
rek. Natuur- en Vogelwacht Culemborg.

Contributie:

Betaling per toegezonden acceptgirokaart.
Jeugd lidmaatschap *f* 12,50 per jaar; volwassene,
gezins-, postlidmaatschap *f* 25,-- per jaar.

Redactieteam en -adressen:

Breun Jansen, Eikeboom 31,
4101 VA Culemborg; tel.: 0345 514885.
Gerard van Ruiten, Verdijkstraat 9,
4102 CL Culemborg; tel.: 0345 519581.
Harry v.d. Warenburg, Grondzeilerweg 9,
4105 HJ Culemborg, tel.: 0345 514358.

Bezorgers Hak-al en convo's:

coördinatie bezorging: Loes Plaisier, Kamperfoelie 33,
4102 JX Culemborg;

wijk 101 J.C. Bezuyen, Smetanastraat 23,
4102 BA Culemborg;

wijk 102 P. van Veen, Gandhi 197,
4102 HK Culemborg;

wijk 103 A R. Post, Linnaeuslaan 61,
4102 LG Culemborg;

wijk 103 B W.H. van Ree, Honingklaver 10,
4102 JT Culemborg;

wijk 104 P. van Es, Kastanjeboom 6,
4101 VT Culemborg;

wijk 105 L. v.d. Kooij, Vliegerweg 3,
4101 JK Culemborg;

wijk 106 A T. en R. Staalman, Zandstraat 19,
4101 EC Culemborg;

wijk 106 B L. van Jaarsveld, De Loentjes 20,
4101 AH Culemborg;

wijk 107, 108, Fam. v.d. Warenburg, Triosingel 27,
109 4101 XC Culemborg;

wijk 110 Fam. v.d. Veen, J. v. Riebeeckstraat 52,
4105 BC Culemborg;

wijk 110 A J. En B. Vermeulen, Heinsiusstraat 44,
4105 DG Culemborg;

wijk 112, 113 W. Rubers, Joh. Frisoplaats 6A,
4196 AC Tricht;

wijk 114 P. v.d. Feen, Slotstraat 2,
4112 JX Beusichem;

Plantenwerkgroep:

Wim Rubers, Joh. Frisoplaats 6A,
4196 AC Tricht; tel.: 0345 573354.

Knotwilgenwerkgroep:

Wim Smits, Schoolhof-Oost 24,
4105 AS Culemborg; tel.: 0345 516575.
Harry v/d Warenburg, Grondzeilerweg 9,
4105 HJ Culemborg; tel.: 0345 514358.

Paddenwerkgroep:

Harry v/d Warenburg, Grondzeilerweg 9,
4105 HJ Culemborg; tel.: 0345 514358.

Zoogdierenwerkgroep:

Gerard van Ruiten, Verdijkstraat 9,
4102 CL Culemborg; tel.: 0345 519581.

Vogelwerkgroep:

Stijn Brand, Bachlaan 13,
4102 BP Culemborg; tel.: 0345 516038

Insektenwerkgroep:

Annette van Berkel, Akkerwinde 9
4102 JJ Culemborg; tel.: 0345 531689.

Werkgroep Natuurfotografie:

Henk Vennix, Pastoriestraat 39
5241 TH Rosmalen; tel.: 073 5212903.

Werkgroep Wintervoeding Vogels:

Ruud Post, Linnaeuslaan 61,
4102 LG Culemborg; tel.: 0345 530135.

Inleveren waarnemingen:

Stijn Brand, Bachlaan 13, 4102 BP Culemborg; Arjan
Brenkman, Weidsteeg 177, 4102 AC Culemborg of de
speciale bak in "De Ketelvink"

Begeleiding jongere jeugdgroep:

Gerrie Monfils-Evers, 31-de Limiet 5,
4131 NR Vianen; tel.: 0347 377638.

Nestkasten-coördinatie:

Ruud Post, Linnaeuslaan 61,
4102 LG Culemborg; tel.: 0345 530135.

Kampen, lezingen, dia-avonden en cursussen:

Leo v.d. Kooij, Vliegerweg 3,
4101 JK Culemborg; tel.: 0345 515450.

"Het Vogeljaar":

Jaarabonnement door overschrijving van f 24,00 op de
girorekening van de N.V.W.C., met vermelding van:
"Het Vogeljaar".

Verbandtas en -trommel:

Voor alle activiteiten is een verbandtas en -trommel
aanwezig in "De Ketelvink". Aanvullingen z.s.m. na
gebruik doorgeven aan de beheerder:

Ellen Geleedst, Gandhi 197,
4102 HK Culemborg; tel.: 0345 521953.

*****

CONTACT-ADRESSEN:**Vogelbeschermingsconsulent:**

Stijn Brand, Bachlaan 13,
4102 BP Culemborg; tel.: 0345 516038.

Asielhouders:

't Klaphek, 3401 RZ IJsselstein;
Dhr. R. Weiters; tel.: 030 6063335

DIVERSE NATUURORGANISATIES:

Milieu: alarmnummer luchtverontreiniging:
tel.: 026 4452220.

Veldpolitie:

Den Hartog: tel.: 0343 551558 (Werkhoven)
Vrieling: tel.: 0343 561675 (Cothen)
Meldkamer: tel.: 030 6924824 (Zeist)

Gemeentepolitie Culemborg:

A.J.A. Helmond, Boerenstraat 11,
Culemborg; tel.: 0345 477777.

Vereniging Milieudefensie:

Tweede Weteringplantsoen 9, 1017 ZD A'dam.

Gelderse Milieudefensie:

Jansbuitensingel 14, 6811 AB Arnhem;
tel.: 026 3515069.

Milieuwerkgroep "Noordwest-Betuwe":

Harry v.d. Warenburg, Grondzeilerweg 9, 4105 HJ
Culemborg; tel.: 0345 514358.

Werkgroep Milieu Geldermalsen

Henk ten Berge, Twee Morgen 16, 4196 JT Tricht
tel.: 0345 573974.

Milieuwerkgroep Buren:

Goof den Hartogh, Kloosterlaan 15,
4111 LG Zoelmond; tel.: 0345 502061

Staatsbosbeheer regio Betuwe:

Beheerseenheid De Linge, Veerstraat 16,
4181 AG Waardenburg; tel.: 0418 592411.

Vogelbescherming:

Dribergseweg 16 C, Zeist, tel.: 030 6937700;
winkel: 030 6937777; ledenservice: 030 6937744;
vogel-infolijn: 030 6937773.

Stichting Het Geldersch Landschap:

Zypendaalseweg 44, 6814 CL Arnhem,
tel.: 026 4420944.

**I.V.N. Vereniging voor Natuur- en Milieueduca-
tie:**

Plantage Middenlaan 2C, 1000 HC Amsterdam,
tel.: 020 6228115.

**I.V.N. Vereniging voor Natuur- en Milieueduca-
tie, afd. Tiel en omstreken:**

Secretariaat: J.E.L. Bannink-Grimm
Cellendonklaan 35, 4012 BN Kerk-Avezaath.

Stichting Natuur en Milieu:

Donkerstraat 17, 3511 KB Utrecht,
tel.: 030 2331328.

Vereniging tot Behoud van Natuurmonumenten:

Noordereinde 60, 1243 JJ 's-Graveland;
tel.: 035 6559911.

Wereld Natuur Fonds Nederland:

Postbus 7, 3700 AA Zeist; tel.: 030 6937333.

**Wereld Natuur Fonds Nederland, regio West-
Betuwe:**

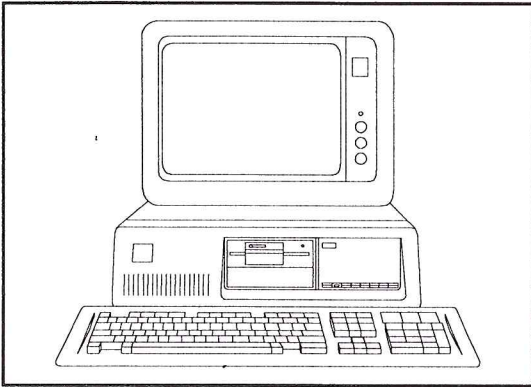
secretariaatsadres:

G.J. van Kessel-Heuff, Binnenstr. 3,
4117 GR Erichem; (Pandawinkel), tel.: 0344 571637

Greenpeace Nederland:

Postbus 11026, 1001 GA Amsterdam.
Damrak 83-II, 1012 LN Amsterdam;
tel: 020 6236545 / 6231843.

VOORWOORD VAN DE REDACTIE

In dit laatste nummer voor de welverdiende zomervakantie weer een aantal interessante artikelen en de vogelwaarnemingenlijst nieuwe stijl met vele aantrekkelijke vogelsoorten.

De afgelopen maanden hebben een drietal opmerkelijke gebeurtenissen plaatsgevonden, t.w.:

Het Hemelvaartskamp naar Meppen in Drente van 6 t/m 10 mei jl.:

Een fijn en gezellig kamp met 37 deelnemers. Mooie omgeving met aardige maar zeker geen spectaculaire waarnemingen.

De Nacht van Culemborg van 8 tot 8 van 6 op 7 juni jl.:

Een zwoele nacht met veel rugstreppadden, twee porseleinhoenders in de uiterwaard, een veldmuis in De Baarsemwaard, zo'n 60 (!) soorten nachtvlinders in De Zump, diverse vleermuissoorten in De Plantage en 8 leden die "de Nacht" van begin tot eind actief doorgebracht hebben.

Het NME-weekend "Natuurlijk Wonen", weekend 14 en 15 juni:

Boeiend thema in woord en beeld gestalte gegeven door een groot aantal externe organisaties. In totaal bezocht door zo'n 800 jeugdige en oudere bezoekers.

We hopen in het oktobernummer uitgebreide verslagen met foto's te kunnen publiceren.

In de maand augustus zal het Jaarprogramma 1997/1998 verspreid worden.

De Redactie wenst u een natuurrijke vakantie toe!

Index:

pag. 4	- Vogel-fietsexcursie naar de Nieuwe Zuider Lingedijk, over blauwborsten en meer
pag. 5	- Donsje
pag. 6	- Jeugdtribiek
pag. 8	- Vogelwaarnemingen.
pag. 10	- Verslag van de Oranjetipjesexcursie op 26 maart 1997
pag. 11	- Uilskuikens
pag. 12	- Staartmezen in twee uitvoeringen

Vogel-fietsexcursie naar de Nieuwe Zuider Lingedijk, over blauwborst en meer

Op Koninginnedag toog een clubje mensen vanaf de Ketelvink richting Nieuwe Zuiderlingedijk. Het weerbericht beloofde in de loop van de dag opklaringen. Dat was geen overbodige luxe. Het regende dan wel niet, het was bewolkt en de temperatuur was ook niet om over naar huis te schrijven. De convo beloofde Purperreigers, Blauwborsten en nog vele andere vogelsoorten. Het enthousiasme hierover werd nog stevig aangewakkerd door onze excursieleider Louis, die er "van de week zeker tien Blauwborsten" had gezien. Vol goede moed gingen we dan ook op weg.

Op de Prijsseweg ontdekten we een Zwarte roodstaart. Maar toen we even stopten om zijn typische zang te kunnen beluisteren hield hij natuurlijk zijn snob. Wel fladderde hij nog even heel voorbeeldig een mooi rondje, zodat we hem wel goed konden zien. Zwart met een roestrode staart dus. Op de Diefdijk kregen we de wind mee, wat fijn was voor onze koude handen. Al fietsend genoten we van de prachtige omgeving en noteerden we vele vogelsoorten. Bij De Waai werden we verrast door een groep van wel 30 Kramsvogels. Hoorden die niet al lang en breed in het hoge noorden te zitten? Ze vlogen in elk geval in de goede richting en met een snelheid alsof ze zelf ook wel beseften dat ze wat van het schema waren afgeweken. Vlak voor Leerdam stopten we nog even om te luisteren naar twee Sprinkhaanzangers, die zich als twee spinnende naaimachientjes in de grienden verstopten.

Na de koffie bij het sluisje bij Fort Asperen fietsten we naar de kolonie Blauwe reigers aan het begin van de Nieuwe Zuiderlingedijk. Terwijl de reigers in de kolonie zich goed lieten bekijken, en de jongen zich vooral goed lieten horen, brak eindelijk de zon door. Daar waren dan toch die opklaringen, en zie, daar was gelijk ook de eerste vlinder. Een Klein geaderd witje. De dijk langs fietsend stopten we een paar keer om naar de Blauwborsten te speuren. Maar wat we ook zagen en hoorden, geen Blauwborsten. Louis dacht met smart aan "vorige week", maar daar schoten we natuurlijk niks mee op.

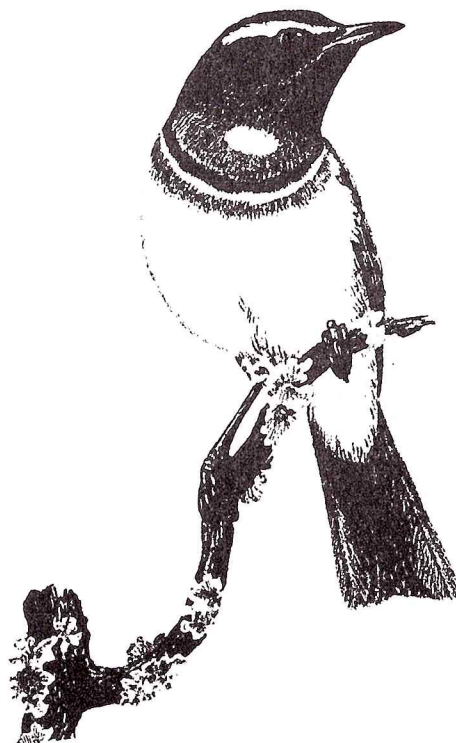
Het doorbreken van de zon had nog meer gevolgen dan alleen het ontwaken van het witje. In heel korte tijd waren er ook allemaal roofvogels, zwevend op de thermiek. Aan het einde van de dijk bij de Linge zweefde een aantal Buizerden en Bruine kiekendieven. Twee kiekendieven baltsten met elkaar. Een aantal voorbijgangers kwam bij ons staan en met de hele club genoten we van het prachtige schouwspel. Het werd zelfs nog een educatief verantwoorde samenscholing en we lieten de voorbijgangers enthousiast en met wat wetenswaardigheden verrijkt weer achter.

Toch knaagde er wat. Want waar waren nu die Blauwborsten? Onze excursieleider begon zich wat ongemakkelijk te voelen. "Ja maar toen ik hier afgelopen week ....."

Dezelfde weg dan maar weer terug. Het speuren naar de Blauwborsten leverde in elk geval meteen een hele mooie Kleine vuurvlieder op, die in zijn eentje mooi oranje zat te wezen in de zon. Hij vierde zeker ook Koninginnedag.

Bijna terug in Asperen ontdekten we dan toch iets wat op een Blauwborst leek. Donkerbruin zat 'ie met zijn rug naar ons toe en zweeg in alle talen. Draaide hij zich nu maar eens om, want voorlopig kon het nog vanalles zijn. Wachten, kijken, langer wachten, langer kijken. Ineens een wipje op de tak en hup, daar was 'ie dan. Een prachtig blauwe borst met een wit stipje. Meteen vloog hij bevallig het riet in. Veni, vidi, foetsie. Louis slaakte een zucht van verlichting. Gered door de gong. Maar het ging wel snel, en onze jongste deelnemer had hem graag nog even wat langer bekeken.

We vervolgden onze tocht langs de Linge richting Beesd. Tussen de rondcirkelende Buizerden ontdekten we nog een Boomvalk, die dapper mee deed. Al kijkend, luisterend en keuvelend peddelden we zo kalmpjes aan weer terug. Het rivierenland liet zich van zijn mooiste kant zien. Ontluikend groen, bloesems in overvloed en een rijk vogelleven. Voor elk wat wils dus. Al met al een geslaagde tocht, die zeker voor herhaling vatbaar is.

Blauwborst

Vogelwaarnemingslijst

Fuut	Regenwulp (14)	Sprinkhaanzanger
Aalscholver	Kleine mantelmeeuw	Zwartkop
Blauwe reiger	Stormmeeuw	Grasmus
Ooievaar	Houtduif	Fitis
Knobbelzwaan	Holenduif	Tjiftjaf
Grauwe gans	Turkse tortel	Winterkoninkje
Kolgans	Koekoek	Boomkruiper
Wilde eend	Grote bonte specht	Koolmées
Kuifeend	Veldleeuwerik	Pimpelmees
Bruine kiekendief	Huiszwaluw	Ekster
Buizerd	Boerenzwaluw	Vlaamse gaai
Sperwer	Witte kwikstaart	Spreeuw
Torenavalk	Roodborst	Zwarte kraai
Boomvalk	Blauwborst (1)	Vink
Fazant	Zwarte roodstaart	Putter
Meerkoet	Merel	Kneu
Waterhoen	Grote lijster	Huismus
Kievit	Zanglijster	Heggemus
Scholekster	Kramsvogel (30)	Rietgors
Grutto	Kleine karekiet	

Gerben Mensink

Donsje

Zondagmorgen vroeg op de fiets. De zon schijnt volop en de vogels laten zich uitbundig horen. Het is genieten geblazen. Eerst peddel ik eens kalmpjes over de dijk. Grutto's, scholeksters, leeuweriken, graspiepers, mezen, merels en vinken te over. Eén geweldig koor. Een dagpauwoog fladdert omhoog vlak langs mijn fiets en strijkt enkele tientallen meters verder op neer op een warm plekje waar hij al zijn kleurenpracht ten toon spreidt. Nog puntgaaf is hij.

Na een tweetal buizerds te hebben waargenomen die elkaar trachten duidelijk te maken dat de ander zich beslist op verboden terrein bevindt ben ik in de Mariënwaert beland.

Op een weggetje stap ik eens even een moment van mijn fiets om de frisse ochtendlucht op te snuiven en om van de bijna complete stilte te genieten. Slechts heel in de verte hoor je wat vaag gezoem van de autoweg, maar het is haast volmaakt.

Ineens zie ik een kievit opvliegen vanuit het gras en zo'n 15 meter verder op luid roepend weer neerstrijken. Vlak voor mij in het gras aan de andere kant van een slootje beweegt zich parmantig een zwart-wit pluizig bolletje op hoge pootjes door het gras. Gealarmeerd door moeders gekrijs rekt hij zijn wit-donzig halsje om te kijken of er inderdaad onraad is. Eigenwijs, echt duidelijk een puberteitsgeval. Gewoon doorgaan, terwijl je daar een levensgroot en gevaarlijk mens ziet staan.

Sufferdje, denk ik, luister toch naar je ouders. Hij bewijst zijn slungelig pubergedrag door eens voluit over een graspol te struikelen en op z'n snavel te gaan.

Als hij zou kunnen blozen denk ik, zou hij dat nu zeker doen, maar zijn kleurtjes blijven duidelijk hypermodern zwart-wit.

De zon schijnt van de andere kant door z'n witte donsjes wat hem een aureooltje van heiligheid verschaft.

Nou vooruit "Saint Adolescent". Oké moeder kievit, ik ga al.

Doe je best om hem wat bij te brengen, maar ik waarschuw je vast, het valt soms niet mee!

En de kievit ploeterde voort.

Anne Martine Reesink

Deze voorbeelden willen niet zeggen dat alle insecten even prettig zijn voor mensen, sommige insecten brengen ziektes met zich mee, zoals de malariamug bijvoorbeeld. Ook boeren kunnen foeteren bij de ontdekking van insecten die aan de gewassen vreten. Maar daar moeten we het nog maar eens over hebben op een avond in de Ketelvink.

Voor wie ik niet meer zie op een van de laatste avonden, wens ik van hier uit een fijne vakantie. Ik heb zelf geen vakantie en ga dus ook niet weg. Bel of schrijf gerust.

Gerrie Monfils,
31 de Limiet 5,
4131 NR Vianen.
Tel/fax: 0347377638.

Oudere jeugd

Nog een paar weken en dan is het ook voor jullie weer vakantie. Vele weken lekker niet naar school is ook wel eens leuk. Je kunt de weken gebruiken door elke dag lang uit te slapen, maar de dingen doen die je anders door het vele huiswerk niet kon doen is veel gezelliger.

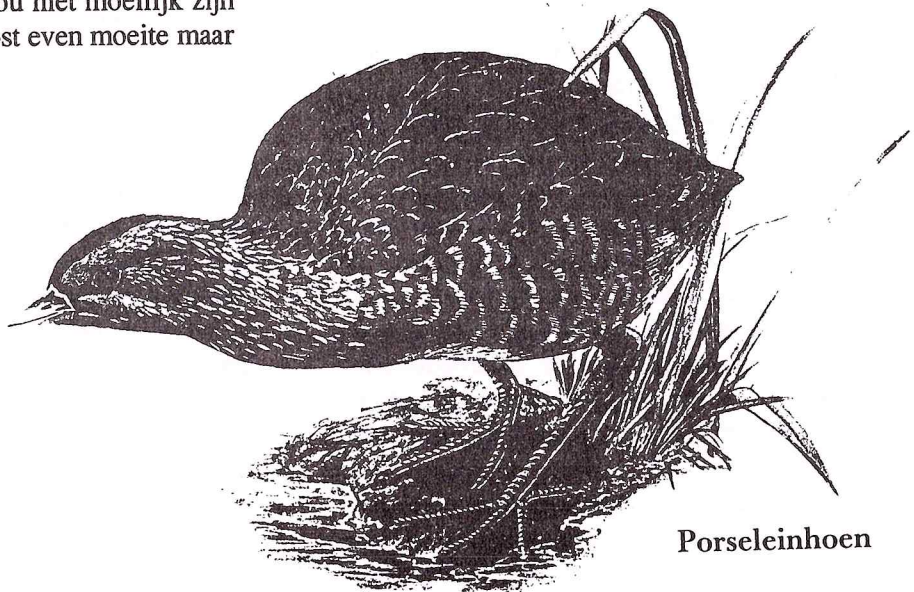
Je kunt nu je Culemborgse vogellijst eens gaan maken. Sta bijtijds op en struin met je rugzak op waarin brood en drinken voor de hele dag, je vogelboek en je verrekijker en zeker een opschrijfboek met een potlood of pen door Culemborg.

Loop op je gemak de Plantage door, de dijk over, langs het veer, het buitenom, denk er wel aan dat je ook nog terug moet lopen, al speurend naar vogels. Noteer van elke vogel de naam, wat hij doet, mannetje/vrouwetje/jong, en waar hij zit. Als je goed kijkt zul je aan het eind van de dag en zeker als je dat meerdere dagen doet heel wat vogelsoorten hebben gezien.

Moet je met je familie mee op vakantie kun je dat ook op je vakantieadres doen. Als je weet waar jullie heengaan zoek dan van te voren in een vogelboek op welke vogels er voorkomen. Heel handig als je de vogel ook in de taal van het vakantieland weet. Als vogelaars in Duitsland roepen dat ze een Weissstorch zien, of in Frankrijk Cicogne blanch en in Engeland White Stork, dan moet het voor jou niet moeilijk zijn dit te vertalen in Ooievaar. Het kost even moeite maar je hebt er veel profijt van.

Mocht ik je in de Ketelvink niet meer zien een vogelvriendelijke vakantie toegewenst. Mocht je thuis blijven bel of schrijf gerust, ik ga niet weg ik moet gewoon de hele vakantie werken.

Gerrie Monfils.
31 de Limiet 5,
4131 NR Vianen,
Tel/fax: 0347377638.

Porseleinhoen

Vogelwaarnemingen

Inleiding

De redactie van de rubriek 'vogelwaarnemingen' is van oudsher in handen van de coördinator van de vogelwerkgroep. Deze beheert doorgaans ook het bijbehorende archief van de waarnemingskaartjes. In verband met de langdurige afwezigheid van vogelwerkgroepcoördinator Stijn Brand is deze taak na wat omzwervingen bij mij (Jouke Altenburg) terecht gekomen. De kaartjes kunnen nog steeds worden ingeleverd in de emmer in de Ketelvink of (liever) op Kamperfoelie 33 (tegenover de Driestad'). Blanco kaartjes liggen in de Ketelvink, naast de emmer'.

Voor de vogelwaarnemingen geef ik in het kort aan welke waarnemingen zinvol zijn om in te sturen voor deze rubriek. Ik hoop dat er een stimulerende werking van uit zal gaan. De grote hoeveelheid inzendingen voor deze keer is in ieder geval bemoedigend!

In geval van vragen, bel ! 0345 - 519847

Jouke Altenburg

I. Wanneer stuur ik een vogelwaarnemings kaartje in?

De rubriek vogelwaarnemingen is in eerste instantie de schriftelijke 'vogelkletspraat' van de N.V.W.C. Iedereen kan waarnemingen insturen. Er zijn drie categorieën te onderscheiden:

1. Waarnemingen van 'zeldzame' vogelsoorten en broedgevallen;
2. Waarnemingen van 'gewone' vogels op een 'ongewone plaats', 'ongewone tijd' of in ongewone aantallen;
3. De eerste en laatste jaar-waarnemingen. Hieronder licht ik de drie categorieën even kort toe.

1. Waarnemingen van zeldzame vogelsoorten en broedgevallen

Goed voorbeeld daarvan is de Rode wouw die Wim en Adrie Kievit in april mochten noteren.

De zeldzame waarnemingen vormen niet alleen de krenten in de pap. Mits goed geordend en toegankelijk bieden ze na verloop van jaren een schat aan informatie die ook voor derden interessant is. Denk maar eens aan de Culemborgse waarnemingen die in de jaren '70 zijn gebruikt voor de avifauna 'Vogels van de grote rivieren'. De zoekmogelijkheden zijn met ingang van 1 januari 1997 sterk vergroot. Alle waarnemingen worden niet alleen in het kaartjesarchief maar ook in de computer opgeslagen. Snel opzoeken van informatie is daarmee mogelijk.

Momenteel zijn twee mensen van de vogelwerkgroep bezig om een samenvatting te maken van alle 'zeldzame' vogels die in het werkgebied van de N.V.W.C. zijn

gezien. Uw waarnemingen worden dus niet alleen gebruikt voor een éénmalige vermelding in een Hal-al.

Terzijde wil ik nog opmerken dat niet alle ingezonden waarnemingen van 'zeldzame' soorten direct worden 'erkend'. Aan de hand van een criterialijst worden de waarnemingen getoetst. Bij twijfel neemt de archiefbeheerder contact op met de waarnemer voor nadere informatie. De kaartjes worden dan niet weggegooid maar voorzien van de extra informatie opgenomen in het archief.

Tip: Neem in geval van een bijzondere waarneming contact op met een ervaren vogelaar. De waarneming kan dan door een tweede persoon worden bevestigd.

2. Waarnemingen van 'gewone' vogels op een vreemde plaats, op een ongewoon tijdstip of in ongewone aantallen

Deze waarnemingen kan elk geïnteresseerd N.V.W.C.-lid doen. Gewoon op weg naar werk, school of in de achtertuin: Nonnetjes in een wak binnen de bebouwde kom (Weidsteeg), honderden Sijzen in de elzen bij de Driestad' enzovoort.

Wanneer er veel waarnemingen worden ingestuurd kan het zijn dat niet elke waarneming uit deze categorie wordt geplaatst in de Hak-al. Dat wil niet zeggen dat deze waarnemingen daarmee 'waardeloos' zijn. Ze worden in ieder geval opgeslagen.

3. 1e- jaarwaarnemingen - laatste jaarwaarnemingen

Graag wil ik een lans breken voor het consequent insturen van de eerste en laatste jaarwaarnemingen van 'gewone' vogels als de Tjiftjaf, Spotvogel enzovoort. Deze waarnemingen vormen een waardevolle aanvulling op de gegevens die andere inventarisaties opleveren. Juist deze vogelsoorten worden bijvoorbeeld niet tijdens het trektellen waargenomen o.a. omdat het nachttrekkers zijn.

De ogenschijnlijk 'losse' waarnemingen kunnen na verloop van jaren een goede aanvulling zijn op de systematisch verzamelde (trektel-)gegevens. Daar kunt u NU meteen een begin mee maken. Graaf nog even in uw geheugen / natuurdagboek en vul kaartjes in van uw 1e jaarwaarnemingen. Noteer vanaf juli consequent wanneer u soorten als de Tjiftjaf, Zwartkop enz. nog waarneemt. Schrijf voor de laatste waarneming een kaartje. Ik verwacht dat het de volgende Hak-al 'raak' zal zijn!

Voor de volgende Hak-al zal ik een samenvatting maken van de 1e jaarwaarneming per vogelsoort voor dit jaar.

Tot slot - Belangrijk!- Het volledig invullen van de waarnemingskaartjes

Het invullen van de kaartjes wijst zich vanzelf. Wel wil ik graag aandacht vragen voor het duidelijk aangeven van de waarnemingsplaats. De plaatsaanduiding 'Lekdijk' is echt te vaag. Alle waarnemingen worden namelijk door mij omgezet in een algemeen gebruikte plaatscodering, de zogenaamde Amersfoortcoördinaten. In principe gebeurt dit op het niveau van 'kwart-hokken': hokken van 500x500 meter waarin het werkgebied van de N.V.W.C. is verdeeld.

Naderhand zijn zo op een eenvoudige wijze met een computer 'stippenkaarten' per vogelsoort te maken.

II. De ingeleverde voorjaarswaarnemingen (bijgewerkt tot 18 mei 1997)

Uit de ingezonden waarnemingen blijkt maar weer eens hoe fantastisch de maanden maart, april en mei zijn. Uiteraard bevat de rubriek veel eerste jaarwaarnemingen. Ook de waargenomen 'bijzonderheden', veelal doortrekkers, mogen er zijn: Lepelaars in de Lek (niet-geslachtsrijpe exemplaren), de Rode wouw, de Rotgans en het koppeltje Middelste zaagbekken (de 4e waarneming ooit in het werkgebied van de N.V.W.C.). Niet in deze lijst opgenomen zijn diverse nestvondsten van Buizerds en een tiental april/mei waarnemingen van Sperwers in de directe omgeving van de stad. Deze

gegevens kunnen een aardige basis vormen wanneer de vogelwerkgroep besluit de roofvogelstand te gaan monitoren. De vele sperwerwaarnemingen bevestigen het beeld van een broedvogelonderzoek van de provincie Gelderland (1993). Daaruit blijkt dat diverse paren Sperwers in de directe omgeving van Culemborg broeden.

De afkortingen van de waarnemers staan voor:

JAlt	Jouke Altenburg
ABer	Annette van Berkel
TBou	Theo Boudewijn
DJon	Dick Jonkers
AKie	Adrie Kievit
HJ Kie	Henkjan Kievit
WKie	Wim Kievit
LKoo	Leo van de Kooy
GMen	Gerben Mensink
RPos	Ruud Post
TPost	Tiny Post
JRin	Joost Rink
FWar	Frans Waroux

Plaatsaanduiding:

PPC.	= Plasjes pont Culemborg
PPB.	= Plasjes pont Beusichem

Rode Wouw

Soort	Maand	Dag	Aantal	Waarnemer	Medewaarnemers	Plaats	Geslacht	Bijzonderheden
Aalscholver	4	7	11	JAlt		Voorcoop		trekkend noord
Blauwe Kiekendief	4	25	1	JRin	HVen, RPos, DJon	Holderweg	m	
Boerenzwaluw	4	3	3	GMen		Plas einde Weidsteeg		1e jaarwa
Boerenzwaluw	4	6	1	JAlt		Lek - t.h.v. Pikse Bogerd		1e jaarwa
Boerenzwaluw	4	6	6	WKie	AKie	Beusichemse dijk, bij Meerlo		
Boerenzwaluw	4	8	4	LKoo		Veerstoep Culemborg		1e jaarwa
Boomvalk	5	1	1	GMen	LOor	De Geeren		1e jaarwa
Boomvalk	5	3	1	TBou		Regulieren,		
Bruine Kiekendief	4	23	1	ABer	RPos	Steenwaard	m	
Gierzwaluw	4	30	1	GMen		Markt - Culemborg		1e jaarwa
Grasmus	4	26	1	GMen		Zeedijk		1e jaarwa
Groene specht	3	15	1	JAlt		Einde Weidsteeg		
Groene specht	4	12	1	LKoo		Hoge Kuil - Achterweg		
Grutto	3	1	1	JAlt		Zump - moestuinen Voorcoop		1e jaarwa
Kemphaan	4	4	1	GMen		Plas einde Weidsteeg		
Kemphaan	4	20	26	ABer	GMen	Baarsemwaard		
Kemphaan	4	23	4	ABer	RPos	Baarsemwaard	2m2v	
Kemphaan	4	27	5	JAlt		PPC	3m2v	
Kleine plevier	3	30	1	GMen		Strang einde Weidsteeg		
Koekoek	4	26	1	GMen	JAlt, RPos	Vretstrooi		1e jaarwa
Krakeend	3	28	2	JAlt		Lek - t.h.v. Pikse Bogerd	mv	
Krakeend	4	6	4	JAlt		Lek - Redichemse waard		
Krakeend	4	27	2	JAlt		Plasje einde Weidsteeg	mv	
Krakeend	5	3	2	TBou		Plasje einde Weidsteeg	mv	
Middelste zaagbek	3	2	2	JAlt		Lek - t.h.v. de Duinen	mv	
Oeverzwaluw	3	30	2	JAlt	HJKie	Lek - camping		1e jaarwa
Patrijs	1	11	5	FWar	RPos, TPos	Weilanden ten zuiden van afgraving		
Regenwulp	4	23	6	JAlt		Voorcoop, Kamperfoelie		trekkend noord
Regenwulp	4	30	10	JAlt		Voorcoop, Kamperfoelie		trekkend noord
Rode wouw	4	21	1	WKie	AKie	Dahliastraat		trekkend ?
Rotgans	5	1	1	GMen	LOor	Lek, Baarsemwaard		
Sijs	3	15	± 100	JAlt		Bosje zuidoostzijde Zump		
Tapuit	4	27	1	JAlt		Camping Beusichem		
Tijftjaf	3	1	1	JAlt		Zump - moestuinen Voorcoop		1e jaarwa
Visdief	4	27	2	JAlt		PPC		
Wilde zwaan	3	2	7	JAlt		Lek - t.h.v. Weidsteeg		
Wintertaling	4	23	2	ABer	RPos	Baarsemwaard	mv	
Witgatje	3	28	1	JAlt		Steenwaard		
Witgatje	4	12	1	LKoo		Hoge Kuil - Achterweg		
Witgatje	4	23	1	ABer	RPos	Baarsemwaard		
Zomertaling	4	1	3	GMen		Strang einde Weidsteeg	m	geen vr. ontdekt
Zomertaling	4	23	3	ABer	RPos	Baarsemwaard	2m1v	
Zwarte roodstaart	3	8	1	JAlt		Zump, moestuincomplex		1e jaarwa
Zwarte ruiters	4	27	1	JAlt		Afgraving		
Zwarte stern	4	27	7	JAlt		PPC		

Verslag van de Oranjtipjesexcursie op 26 maart 1997

wij zijn op vlinderzoektogt geweest.
 we hebn het leuk gehat
 want we zijn als eerste naar de reeguulieren ge gaan
 en daar hebn we ge wandolt en wij hebn een stuk of tien koolwitjs gezien.
 toen gngen wij naar de frtstroj.
 toen fietsten wij oover een steen en toen fiel de tas der af.
 en wij hebn een koekoek ge hoort.
 en wij heb ook een houtduif gezien
 en een buizerd op het nest.
 en toen gingen wij naar de zantput
 en daar hebw ooranjtjps ge zegt
 maar wij hebsen niet gezien.
 mee zijn geweest anoek en ruut post en finsent en gerben en narda en jouke

arwen altenburg zes jaar

Uilskuikens

Een avond in mei. Zo'n avond die vervult lijkt met alle beloften van Moeder natuur. Overal laten de vogels zich horen. De meidoorns vermengen hun zoete, bijna bedwelmende geur met die van de warm vochtige aarde. De enorme plensbuien van de vorige dag hebben hun werk gedaan. Ik bevind me in een weelde van heldere kleuren groen, met witte bloemetjes bebloesemd. In het gras steken de paardebloemen hun kaarsrechte stelen omhoog. Velen dragen al de bijna doorzichtige pluizebollen.

Rechts van het zomerdijkje, vlak langs de rivier, loop ik welhaast stoned van de overweldigende explosie van geur en kleur, richting landtong. De Fitis zingt zijn helder ijle liedje links van mij. Verderop klinkt de Koekoek. Als ik net met mijn hoofd over het zomerdijkje kijk, vliegt ineens een roofvogelig silhouet van rechts aan. Eerst denk ik, een Buizerd, maar constateer dat deze variabel ingeschatte knaap dan toch minstens met z'n snufferd erg hard tegen een boom moet zijn geknetterd, want de kop is zo plat van voren als het maar kan. Uil dus, en wat voor één. "Uilskuiken", denk ik gelijk, want, alhoewel hij op nog geen 15 meter van mij afvliegt, lijkt hij me niet te hebben gezien. Ik duik in elkaar in een poging om meer op een mislukt knotwilgje te lijken dan op zo'n tweebeinig vijandelijk schepsel. De truc lukt.

"Joop" strijkt neer op een paaltje op zo'n twintig meter bij me vandaan en duikt al binnen 2 minuten het gras in. Eén vleugel blijft wat omhoog staan en toont mij prachtige rood-bruine veren tussen de andere meer grijsachtige.

Hij neemt zijn paaltje weer in bezit en gaat gretig het hoopje dat zich tussen zijn klauwen bevindt aan reepjes zitten trekken om het vervolgens te verorberen. Regelmatig controleert hij de omgeving met grote oranje ogen in een bijna rond grijs gezichtje. Twee fijne pluimveertjes op zijn kop wijzen plat naar achteren. Zo af en toe blikt hij ook naar dat knotwilgje met die grote zwarte ogen maar vindt het kennelijk niet bedreigend. Hij vliegt na zo'n 10 minuten een paar paaltjes dichterbij. "Dank je", denk ik gretig naar meer spektakel. En hij voldoet.

Hij ziet weer iets in het gras, vlak voor zijn zitplaats. Zoals een kat zich bij het zien van zijn prooi, zich klaar maakt voor de besluiping en de sprong, zo zie ik ook dit prachtige dier nagenoeg onmerkbaar van gedaante en positie veranderen. De klauwen grijpen zich vaster om het paaltje, de vleugels lijken breder te worden gemaakt. Langzaam buigt hij voorover, de kop gericht op dat ene daar voor hem in het gras. De ogen verwijden zich nog meer en dan tsjak... In één beweging is hij volledig in het hoge gras verdwenen. Ik kan slechts gissen naar het drama wat zich daar afspeelt. Na hooguit 1 minuut komt hij weer omhoog, vliegt terug naar zijn paaltje, een levenloos grijs bontjasje met lang staartje in de klauwen. Hij neemt hem over in de snavel en brengt hem dan toch maar weer terug naar de klauwen om er vervolgens mee naar een boom aan de andere kant van het zomerdijkje, ergens verderop te vliegen. Hij is voor mij uit het zicht.

Ik besluit hem te volgen, sluip nu voorwaarts in de hoop nog een glimp van hem op te vangen. Na zo'n 20 meter steek ik mijn hoofd boven het dijkje uit en jawel.... daar zit hij weer op zo'n 15 meter. Het bontvelletje is verdwenen en de veren worden eens behaaglijk geschud. Gezellig bekijkt hij de omgeving en lijkt zich niet bewust van het feit dat het kleine knotwilgje hem blijkt te hebben gevolgd. Nog ruim 10 minuten mag ik hem bewonderen, maar dan is hij het zat en bedenkt dat de landtong veel groter is dan die paar weitjes waarin wij ons bevinden en verdwijnt in een geruisloze glijvlucht definitief uit zicht. Helemaal met m'n kop in de wolken wandel ik huiswaarts, omdat deze waarneming voor mij toch wel het summum was. Nog een verrassinkje wacht mij.

Als ik net achter een wilgje vandaan kom, strijkt er voor mij, op nog geen 3 meter afstand op een hoge paal, een steenuil neer. De sufferd was naar links kijkend aan komen vliegen terwijl ik van rechts kwam.

Ik sta direct doodstil. Als hij zijn kop, ter controle, naar rechts draait kan hij z'n oogjes dan ook niet geloven. Zo'n eng wezen staat daar pal voor hem. "Vind je dat nou niet een beetje overdreven", zeg ik hardop tegen hem. Hij rekt zijn kleine gestalte uit om beter te kunnen zien of hij zich niet zit te vergissen. Draait de kop naar links, zo van," daar kwam ik toch echt vandaan zonder dat ze er was en nu is ze er. "Kijkt me weer aan.

Ik praat rustig tegen hem alsof ik het tegen de hond van de burens heb. Gewoon hardop.

Hij buigt zijn lijfje naar voren met grote ogen, alsof hij zeggen wil," ik zie dit toch echt, dit is te mal voor woorden." Ik klets rustig door. Het ritueel van zich uitrekken, links, rechts kijken, zich naar me toe buigen herhaalt zich enige keren. "Nou ja, zeg ik, je moet het zelf weten hoor, maar een beetje steenuil gaat niet zo stom zitten kijken. Per slot ben ik een mens en jij een uil, dus zou je hem nou niet eens smeren?" Eindelijk na zeker 4 minuten (en dat is lang in zo'n situatie) vliegt hij weer terug naar waar hij vandaan kwam en duikt in een boom op zeker 20 meter afstand. "Tjonge, wat een uilskuiken ben jij zeg", voeg ik hem nog toe. Maar dan laat ik hem maar verder bekomen van deze wonderlijke waarneming. Per slot communiceer je niet dagelijks met een mens.

Zouden uilen dan toch echt briljetjes nodig hebben zoals de kinderboekjes met bijbehorend tekeningetjes graag doen geloven?

Anne Martine Reesink-B.

Staartmezen in twee uitvoeringen

Inleiding

In de vorige Hak-al heeft u in de rubriek "vogelwaarnemingen" kunnen lezen dat er bij de zandput aan de Rietveldseweg een ondersoort van de Staartmees is gezien. Het betrof een "Witkopstaartmees", wat overigens geen officiële naam is. Ik zal hier wat meer vertellen over Staartmezen in het algemeen en de ondersoort met de witte kop in het bijzonder.

Even voorstellen

De meeste mensen kennen Staartmezen waarschijnlijk wel. Kleine bolletjes veren met een hele lange staart, die altijd in kleine groepjes door de bomen buitelen. Van een afstandje bekeken zien ze er nogal zwart-wit uit. Van wat dichterbij, of met een verrekijker, blijken ze zwart met roze bovendelen te hebben en rozige flanken. De (midden) borst en keel zijn wit, de staart is zwart met wit. Op de kop hebben ze brede donkerbruine strepen, net wenkbrauwen. Maar niet allemaal! Heel af en toe zit er eentje tussen die die zwarte strepen mist, en dus een geheel witte kop heeft.

De witte kop

Uiteraard waren de Staartmezen met de witte koppen vroeger ook al gesignaleerd. Jac. P. Thijsse schreef in 1938: "De zeer oude vogels hebben witte koppen". Dit was natuurlijk niet zo'n rare gedachte, want ook toen al kwam je er weinig tegen. Thijsse zegt dat ze ook wel "ossekopjes" of "doodkopjes" genoemd werden. Tegenwoordig weten we, in tegenstelling tot Thijsse, dat er in Europa drie vormen van de Staartmees voorkomen, waarvan een met een geheel witte kop. Het hebben van een witte kop heeft dus niks met ouderdom te maken. Althans bij Staartmezen.

Voorkomen in Europa

De ondersoort met de witte kop broedt in Noord en Noord-oost Europa. Na de broedtijd zwerven ze wat rond en belanden dan buiten hun broedgebied. Heel soms schijnt dat nogal invasie-achtig te gebeuren, maar dat is bijna altijd alleen maar bij onze burens in het noorden merkbaar en in Nederland bijna nooit. Toch worden er elk jaar wel wat "ossekopjes" gezien. Of het dan ook werkelijk om noordelijke vogels gaat wordt wel eens betwijfeld. Uit ringgegevens blijkt dat Staartmezen niet tot de fanatieke trekkers behoren en vaak binnen 25 kilometer van hun broedplaats rondzwerven. Heel af en toe wordt er wel eens een "Witkopstaartmees" broedend in onze streken aangetroffen. Dat kan omdat Nederland zich in het overgangsgebied met de West- en Zuid-Europese ondersoorten bevindt.

Staatmezen in het Rivierenland

Staatmezen zijn in z'n algemeenheid gesproken volgens de boeken zeker geen veel voorkomende broedvogel in

het westelijk Rivierengebied. Bovendien komt het vaak voor dat ze niet elk jaar op dezelfde plaatsen broeden, waardoor ze nog minder opvallen. De "Avifauna van Midden Nederland" zegt dat de soort in het zuidwesten van Utrecht en daar ten zuiden van de Lek ontbreekt. In "Vogels van de Grote Rivieren" wordt aangegeven dat voornamelijk dichte loofhoutstruwelen in populierenbossen en grienden worden bewoond. In de uiterwaarden blijkt de soort geheel te ontbreken. Over de "Witkopstaartmees" wordt niet veel meer geschreven dan dat hij "soms invasiegewijs in het najaar en in de winter wordt waargenomen".

Culemborgse waarnemingen

Het bovengeschetste beeld geldt ook voor Culemborg. In de "Avifauna van Culemborg e.o" staat bij Staartmees: "Enkele malen in het voorjaar gezien in Wickenburgh, laatst in maart 1967." In 1975 wordt geconstateerd dat de Staartmees zich langzaam maar zeker uitbreidt. Zo werd in 1972 het eerste broedgeval geconstateerd en in 1975 zes. Over de noordelijke ondersoort met de witte kop wordt in de Culemborgse avifauna's niks gemeld.

Conclusie

De conclusie van dit verhaal is dat de Staartmees een bijzonder vogeltje blijkt te zijn in deze omgeving en de "Witkopstaartmees" helemaal. Het is dus aardig om de waarnemingen van Staartmezen eens bij te houden en bij de vogelwerkgroep in te leveren. Wie weet komen daar nog leuke resultaten uit. Als dat zo is kom ik er nog wel eens op terug.

Lijst van gebruikte literatuur

- Vogelwerkgroep Culemborg, 1969. Avifauna van Culemborg en Omstreken. Culemborg.
- SOVON, 1987. Atlas van Nederlandse vogels. Arnhem.
- Alleyn, W.F. (e.a.), 1971. Avifauna van Midden-Nederland. Assen.
- Thijsse, dr. Jac.P., 1938, Het vogeljaar. Laren.
- Jonkers, D.A., 1983. Pestvogels, zigeuners uit het hoge noorden. Vogels no.13, 18-19.
- Natuur- en Vogelwacht Culemborg, 1975. Broedvogelinventarisatie Culemborg en omstreken. Culemborg.

Gerben Mensink

